

Guba István alezredes:

AFGANISZTÁNI CIMIC MŰVELETI TAPASZTALATOK

ÖSSZEFOGLALÓ: Az írás témája a Magyar Honvédség civil-katonai együttműködési képessége, az Afganisztánban e téren nyújtott teljesítményének és végrehajtott tevékenységének elemzése. A szerző az alábbi fontosabb témakörökkel foglalkozik: a kiválasztás, a kulturális tudatosság (Cultural Awareness), a műveleti tervezés, a projektmenedzsment, a társadalmi nem (Gender Topic), a CIMIC mint nemzeti tevékenység és felelősség, a biztonság és a CIMIC kapcsolata, a gazdasági lehetőségek műveleti területen, a háttértámogató (Reach Back) képesség, valamint a tapasztalatfeldolgozás és a dokumentálás.

KULCSSZAVAK: Afganisztán, civil-katonai tevékenység, kiválasztás, kulturális tudatosság, műveleti tervezés, társadalmi nem, biztonság, tapasztalatfeldolgozás

BEVEZETÉS

Kollégáim és előljáróim tollából már több tanulmány, összefoglaló, szakdolgozat megjelent a témában, amelyek inkább a tevékenység pozitív tapasztalatait vizsgálták és hangsúlyozták. Én – mindamelllett, hogy elismerem katonatársaim munkáját, akik az adott körülmények között legtöbbször maximálisan teljesítettek a missziós feladatok CIMIC¹ (illetve PSYOPS,² INFOOPS³ és médiával kapcsolatos) szakmai támogatása területén – kritikusabb szemmel, inkább a feladat-végrehajtást nehezítő körülményekre koncentráltam, és azokat a tényezőket, feladatokat kísérlem meg bemutatni, amelyek nem iskolapéldái a civil-katonai együttműködésnek. Írásom elsősorban szubjektív szűrőn átengedett, az általam látott, hallott információk és tapasztalatok összegzése.

A Magyar Honvédség civil-katonai együttműködés (CIMIC) harci támogató képessége 2004 és 2015 között hajtott végre szakfeladatokat missziós műveleti területen, a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (International Security Assistance Force – ISAF), illetve az Eltökélt Támogatás Misszió (Resolute Support Mission – RSM) feladat keretében. A CIMIC-szakállományt alapvetően a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Civil-katonai Kapcsolatok Főnökség (továbbiakban: MH ÖHP CKKF), a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ (továbbiakban: MH CKELMK), a Magyar Honvédség Alacsony Készenlétű CIMIC Csoportok⁴ (továbbiakban: MH CIMIC AKCS) és a Magyar Honvédség CIMIC Funkcionális Szakértői Csoportok⁵ (továbbiakban: MH CIMIC

¹ Civil-Military Cooperation – civil-katonai együttműködés.

² Psychological Operations – lélektani műveletek.

³ Information Operations – információs műveletek.

⁴ 18/2009. (III. 20.) HM utasítás a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ alacsony készenlétű civil-katonai együttműködési csoportjai és lélektani műveleti csoportjai személyi állományának biztosításáról, rendelkezésre állásáról és felkészítéséről.

⁵ 36/2015. (VII. 21.) HM utasítás a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési Funkcionális Szakértői Csoport létrehozásának, készenlétének, felkészítésének és ellátásának szabályozásáról.

FSZCS) állománya biztosította. A szakmai képességek bővítésével az MH CIMIC FSZCS-keket és a „kétsapkás” MH CIMIC AKCS-keket is bevonták a feladatok végrehajtásába, viszont a missziós szakmai állomány parancsnokát mindig az MH ÖHP CKKF és MH CKELMK adta.

A dolgozatban ismertetett CIMIC-tapasztalatokat a felkészülés, feladat-végrehajtás és a feladat befejezése, a visszacsoportosítás szerint osztottam fel.

FELKÉSZÜLÉS

Kiválasztás

A CIMIC harci támogatóképességét biztosító MH CKELMK a feladatrendszerének szerteágazottsága és a kollégák nagyfokú leterheltsége miatt nem mindig töltötte fel a korábban felsorolt beosztásokat saját állományból. A hiányzó, szükséges állományt elsősorban az MH CIMIC AKCS, másodsorban az MH CIMIC FSZCS terhére igyekeztünk biztosítani. A csoportok gyakorlati alkalmazhatósága nem tükrözte vissza az elméletben felállított alkalmazási koncepciót. Ennek oka többek között az emberanyag minősége, az adott feladatra való elérhetőség, a használható idegennyelv-ismeret megléte és a motiválatlanság. Az MH CIMIC AKCS-ek és az MH CIMIC FSZCS-ek alkalmazási koncepciójának működésében tapasztalt disszonanciák megszüntetéséhez a CIMIC-feladatok külső támogatási rendszerének újragondolása és a szabályzók új alapokra helyezése szükséges.⁶ Természetesen a misszióban részt vevő külsős (és saját) állomány kiválasztása és felkészítése során kiemelt hangsúlyt kellett fektetni a CIMIC szakmai ismeretekre és a kapcsolódó szociális készségekre, pl. alkalmazkodás, kapcsolatépítés, stresszkezelés, kulturális különbségek elfogadása.

Ugyanakkor meg kell vallani, hogy ezeknek az elveknek a gyakorlati alkalmazása a rendelkezésre álló személyi keret különbözősége, a személyek számunkra nem kedvező tulajdonságai, viselkedési normái következtében nem mindig volt sikeres. Hiába igyekeztünk a csoportot szinte minden tekintetben felvértezni a különböző képességekkel, mégis volt alkalom, amikor a repatriálás eszközét kellett alkalmazni.

A CIMIC szakmának további vizsgálatokat kell folytatnia az MH CIMIC AKCS-ek és az MH CIMIC FSZCS-ek pályázati rendszerével, a feladat-végrehajtáshoz szükséges kompetenciák meglétével, fejlesztésével kapcsolatban.

Kulturális tudatosság (Cultural Awareness)

A kulturális tudatosság fontossága korábban is ismert volt CIMIC szakmai körökben, bár a fogalom csak később terjedt el. Az Afganisztán CIMIC (Kabul Nemzetközi Dandár, Kabul Multinational Brigade – KMNB) és a Baglán (MH PRT⁷) kézikönyvek tartalmazzák ugyan egy-egy fejezetet a vallás és a társadalmi konvenciók témaköreiben, de az Afganisztán CIMIC kézikönyv egyik része nem első kézből nyert ismereteket tartalmaz, a másik részét pedig külső szakértő bevonásával szerkesztették. Nagyjából ekkor fogalmazódott meg az MH CKELMK vezetésében a szakmai igény, hogy a központ saját szakértővel, kultúrantropológussal rendelkezzen. A missziós feladatok gyakorlati végrehajtása során be is bizonyosodott, hogy ezeknek

⁶ A HM 36/2015. számú intézkedés szabályozza újra az MH CIMIC FSZCS alkalmazását, amelyet a határrendészeti műveletek keretében végzett újabb feladatok már meg is haladtak.

⁷ Provincial Reconstruction Team – tartományi újjáépítési csoport.

az ismereteknek a feldolgozása, rendszerezése, oktatása, szem előtt tartása és alkalmazása a kapcsolatok kiépítésének és fenntartásának a kulcsa.

Bár az MH PRT működésének időszakában az MH CKELMK állományában 2 fő (egy szerződéses tiszt és egy közalkalmazott) kultúranropológus volt, mindössze egyikük kapott lehetőséget első kézből történő tapasztalatszerzésre. A rendszer tökéletlensége folytán nem sikerült megtalálni a lehetőséget a közalkalmazott – bár részéről minden hajlandóság meg volt – műveleti területen történő bevetésére.

A műveleti területen, idegen kultúrában eltöltött idő azt is megmutatta, hogy a kulturális tudatosság önmagában nem elég, nagyon fontos a más kulturális környezet elfogadása (cultural acceptance) is.

FELADAT-VÉGREHAJTÁS

Műveleti tervezés (MH PRT)

A műveleti tervezés folyamatában a CIMIC-szakállomány felelős többek között – a műveleti parancsba történő bedolgozás mellett – a „W” melléklet (Annex W) kidolgozásáért. A „W” melléklet határozza meg a fő szakmai feladatokat (COPD⁸) a civil-katonai kapcsolattartás, a haderő támogatása és a civil környezet támogatása területén, valamint tüzi ki az elérendő szakmai célokat. Ez a tervezési folyamat nem követte a szabályokat. „W” melléklet nem készült, a CIMIC-tevékenységet meghatározó fő dokumentum a CIMIC költségvetési terv, amely az adott évre vonatkozó projektek megvalósítását ütemezte: hol, mikor, milyen infrastrukturális fejlesztést hajtunk végre (anyagi támogatás vagy teljes finanszírozás formájában). Az infrastrukturális költségvetési terv mellett készült egy szintén pénzügyi vonatkozású, rövid távú terv is, amely hat hónapot ölelt fel és a „Hearts and Mind” projekteket tartalmazta.

A CIMIC-szakfeladatok civil-katonai kapcsolattartásra irányuló része is döntő többségében a projektek kivitelezéséhez szükséges kapcsolattartásra fókuszált. Természetesen a CIMIC kapcsolati háló fontos forrása a helyzetismeretnek is, különös tekintettel a nemzetközi szervezetekkel való kapcsolattartásra, ahol az ENSZ regionális képviselőivel való együttműködés kiemelkedően hatékonynak bizonyult, és emellett a helyi kormányzattal és a szakminisztériumok tartományi képviselőivel is szoros munkakapcsolat alakult ki.

CIMIC szakmai berkekben általánosan elfogadott nézet, hogy a CIMIC nem jelentheti csak a projektek megvalósítását, kivitelezését. Természetesen az afganisztáni misszió keretén belüli PRT CIMIC-eleme nem klasszikus CIMIC-feladatokat hajtott végre, mivel az újjáépítés messze túlmutat a CIMIC számára a NATO⁹- és a hazai¹⁰ doktrínákban körvonalazott feladatokon. Ugyanakkor az amerikai Civil Affairs doktrínának¹¹ szerves részét képezi az újjáépítési feladat, ami nem is véletlen, mivel maga a PRT-konceptió is az Amerikai Egyesült

⁸ NATO Comprehensive Operational Planning Guide – átfogó művelettervező utasítás.

⁹ NATO AJP-3.4.9.

¹⁰ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrína (Ált/26).

¹¹ FM 3-57 Civil Affairs Operations. A Civil Affairs a NATO CIMIC-tevékenységének az amerikai megfelelője, csak hogy a CA tevékenységi köre sokkal tágabb.

Államoktól ered, és négyféle példát követve (amerikai, brit, német és török) valósult meg a gyakorlatban.¹²

Természetesen a NATO és hazánk CIMIC-képessége is részét képezheti egy újjáépítési feladatnak, de az abban játszott szerep nem szabad, hogy meghatározó legyen. Ugyanakkor a szükséges civil komponens, a szakértő fejlesztési szakemberek hiánya (csak az MH PRT 11. váltásától kezdve volt jelen minimális támogató kapacitás) következtében nem maradt más lehetőség, az MH PRT esetében a CIMIC harctámogató képesség játszotta a kulcsszerepet a javaslatok kidolgozása, a döntés-előkészítés és az újjáépítési projektek menedzselése területén.

Az idő tekintetében a CIMIC műveleti tervezést szintén nehezítette az egyes kontingensek misszióban töltött időtartama és az infrastrukturális költségvetési terv időtartamának a különbözősége. Egy adott kontingens hat hónapot töltött műveleti területen, ellenben az infrastrukturális költségvetési terv egy egész évre szólt. Lehetetlen feladat lett volna az adott évben váltó kontingensek javaslatot készítő állományát még a felkészülés folyamán azért összehozni, hogy az év első és második felében megvalósítandó projektekre – hazai körülmények között – javaslatot tehessenek.

Emellett a hosszú távú tervezést az sem segítette, hogy nem lett kitűzve az elérendő végcél, és ennek hiányában nem lehetett közbenső feladatokat meghatározni, és csak a projektkezeléssel kapcsolatos éves terv teljesítése volt fontos. Sajnos hat hónapnál hosszabb előrelátásra sem Magyarországon, sem pedig Puli-Humriban nem volt lehetőség.

Nagyon jó lenne a jövőbeni missziók esetében, ha legalább hároméves előrelátással lehetne tervezni. Ez tenné lehetővé a hosszú távú CIMIC-tervek kialakítását, ezzel a saját erők támogatásának funkciója (is) sokkal erőteljesebben lenne megvalósítható. Hosszú távú tervekkel rendelkezve – kiváltképp a nemzetközi, de a kormányzati civil szereplők tevékenységéhez is jobban igazodva – a CIMIC hatékonyabban járulna hozzá az adott kontingens biztonságához.

Műveleti tervezés (RC-N)

A német vezetésű parancsnokság német precizitással a NATO COPD alapján hajtotta végre a tervezési feladatokat, ahol a fő teendőket egyéves előrelátással tervezték meg, és a CIMIC szakmai bedolgozásra minden esetben szükség volt. Ugyanakkor a CIMIC szakmai súlya nem volt jelentős – a COPD-t kivéve –, nem is volt közvetlen, azonnali hatással a mindennapi tevékenységre, hiszen szakmaisága az RC-N törzsfőnöke egyik helyettesén (DCOS Stability) keresztül érvényesült. A DCOS Stability felelőssége volt összefogni és koordinálni a CIMIC, a Civil Affairs és a „Reintegration”¹³ keretében folytatott tevékenységet.

A CIMIC sokkal inkább volt elemző-értékelő funkció Afganisztán északi régiójának civil helyzete tekintetében, mint valódi civil-katonai összekötő kapocs. Gyakorlatban az RC-N a szervezetszerű CULAD,¹⁴ DEVAD¹⁵ és GENAD¹⁶ beosztásokon keresztül, valamint az Északi Regionális Parancsnokságnál tevékenykedő rangidős civil képviselők útján töre-

¹² Domján László vezérőrnagy: A Magyar Honvédség PRT szerepvállalás előkészítése, a misszió főbb eseményei a nemzeti vezetés szemszögéből. Seregszemle, különszám, 30. (A Magyar Honvédség afganisztáni szerepvállalása című szakmai-tudományos konferencia előadásai, Székesfehérvár, 2013. május 28.)

¹³ Az afgán lázadók társadalomba történő visszaillesztése. Amerikai kezdeményezés és feladat.

¹⁴ Cultural Adviser – a parancsnok kulturális tanácsadója.

¹⁵ Development Adviser – a parancsnok tanácsadója a fejlesztés területén.

¹⁶ Gender Adviser – a parancsnok tanácsadója a társadalmi nem megközelítés területén.

kedtek a civil-katonai együttműködésre. Ez azonban többször nem működött, és inkább csak párbeszéddel volt jellemezhető. A CIMIC szakmai tevékenység viszonylagos súlytalanságát az is mutatta, hogy az alárendelt PRT-k a fejlesztés kérdéseiben nem a CJ-9 (CIMIC) elemen keresztül egyeztettek. Olyan PRT is volt, amely semmilyen egyeztetést sem kezdeményezett semmilyen katonai szereplővel. Mindezen felül az RC-N CJ-9 elemző-értékelő tevékenysége olyannyira hangsúlyos volt, hogy mind az RC-N parancsnoka, mind pedig az ISAF parancsnoka információigényeinek a kielégítésére szükség lett volna egy statisztikus alkalmazására.

Azért volt a vezető szerepre is példa, közöttük említhető a 2013-as afgán választások előkészítésének figyelemmel kísérése, felkészülés az RC-N erőforrásainak a biztosítására és koordinálására, ha arra szükség van, olyan kitételrel, hogy a szükségességet az RC-N parancsnoka állapítja meg, nem pedig az afgán fél.

A CIMIC nemzeti tevékenység és nemzeti felelősség

Nemcsak az MH PRT, de más PRT-k, illetve a KMNB és a KAIA CIMIC szakmai biztosítása is nemzeti ügy. Különösen érvényes ez „a civil környezet támogatása”¹⁷ funkció területén. Ez a terület szól arról, hogy a misszió számára elkülönített CIMIC-költségvetést mikor és mire használják fel. Mivel ezt az összeget az adott nemzet biztosítja, ezért saját céljaira (nyílt vagy rejtett) kívánja felhasználni. A pénz felhasználásában csak információmegosztás – még laza egyeztetés sem – történt az RC-N parancsnoksággal. Nem is lehetne parancsot adni ezen a területen, hiszen a költségvetés összege nemzetenként igen eltérő. Természetesen a misszióban meglévő más pénzügyi alapok (CERP,¹⁸ USAID¹⁹) felhasználása – pályázat után – a költségvetést biztosító szervezet feltételei alapján történik.

CIMIC szakmai csoportot eddig csak magyar kontingens szakmai támogatására biztosítottunk, és erősokszorozó képességként az egyik fő célja, hogy a saját eszköztár maximális kihasználásával hozzájáruljon a kontingens biztonságához. Ebben a tekintetben a magyar katonák életének a megóvása érdekében a CIMIC olyan projekteket is kivitelez, amelyek inkább kötődnek egy személyhez vagy szűkebb érdekcsoporthoz, mint a lakosság széles rétegéhez. A saját haderő támogatása funkció végrehajtásával kapcsolatosan – a biztonság-hoz történő hozzájárulás területén – logikus lépés a befolyással rendelkező, meghatározó személyek kölcsönös érdekekre alapozott megkeresése, bevonása a lakosság támogatásába. A nagy kérdés, hogy meg lehet-e találni, illetve hogyan lehet megtalálni azt a középutat, ahol a saját jogi normáink, a műveleti terület jogi normái és az erkölcsi dimenzió egyensúlyban, összhangban vannak, és mindezek az adott nemzeti/nemzetközi kontingens érdekeit szolgálják.

Projektmenedzsment

A legnagyobb kihívást ezen a területen a megfelelő szakember hiánya jelentette. Más nemzetek képesek voltak különböző szakértőket biztosítani az adott projekt kivitelezéséhez, az MH PRT-t viszont az S-9-be²⁰ integrált ún. „funkcionális szakértő” erősítette. Ez a szakértő azonban csak az infrastruktúra területén tevékenykedett. Minden tisztelem mellett el kell mondanom, hogy az MH CIMIC FSZCS állományából missziós területre kiküldhető szak-

¹⁷ Ált/26, MH ÖHP Civil-katonai Együttműködési Doktrína, 2. kiadás.

¹⁸ Commanders Emergency Response Program – amerikai katonai pénzalap.

¹⁹ U.S. Agency for International Development – az Amerikai Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynökség.

²⁰ A CIMIC és a PSYOPS szakmai támogató elem megnevezése.

értők katonák voltak, és leginkább az adott szakterület katonai aspektusával foglalkoztak. A NATO-elvek szerinti funkcionális szakértővel szemben támasztott követelmény viszont az adott szakterület polgári alkalmazásának az ismerete.

Társadalmi nem (Gender Topic)

A társadalmi nem szerepe az ISAF-misszió alatt – különösen a PRT-k működésétől kezdődően – vált fontossá, és természetesen nem csak a CIMIC szempontjából, hiszen a CIMIC az értékelések-elemzések során mindig is számba vette ezt a tényezőt is, de nem kezeltük azt fontosságához mérten.

Mit is értünk társadalmi nem alatt? „A férfi és női lét társadalmi velejárái, melyeket a szocializációs folyamaton keresztül sajátítunk el, és amelyek a személy pozícióját és értékét egy adott környezetben határozzák meg. Ezek a nők és a férfiak, a lányok és a fiúk közötti kapcsolatokat éppúgy meghatározzák, mint a nők egymás közötti és a férfiak egymás közötti kapcsolatait. Ezek a jellegzetességek, lehetőségek és kapcsolatok az adott társadalomból fakadnak, és a szocializációs folyamat során kerülnek átadásra.”²¹

Fontossága a nők, a gyermekek, az idősek és a fiatalok tekintetében a nem direkt befolyásoló képességében, valamint az ismeret- és információtömeg rendelkezésre állásában rejlik. Afganisztán lakosságának több mint fele nő és gyermek. Bár a társadalom berendezkedése miatt nyilvános szereplésük korlátozott, azonban a háttérbeli befolyásuk – kiváltképpen az iskolázottságuk szintjének a növekedésével – nem elhanyagolható.

A társadalmi nem, illetve az ott meglévő különbségekben rejlő lehetőségek kiaknázására alakították ki a női kapcsolattartó csoport (Female Engagement Team – FET) elképzelést. A FET legfontosabb hozadéka a társadalom (és problémáinak) másik szempontból történő megismerése, illetve egy másik fórum/eszköz biztosítása a nem direkt módon történő „befolyásolásra”. Az afgán társadalom berendezkedése miatt azonban a FET jelentőségét nem szabad eltúlozni, még akkor sem, ha egy PRT vezetője esetleg nő.²²

A magyar CIMIC-csoport a működése folyamán szintén szükségesnek érezte FET alkalmazását, viszont a meglévő kapacitás nem tette lehetővé szervezetileg különálló női kapcsolattartó csoport felállítását. Ezt a területet egyetlen egy személlyel kellett lefedni. Volt eset, amikor férfi végezte el a feladatot, természetesen kevésbé hatékonyan.

Az MH CKELMK nem mindig tudta biztosítani a női beosztottat, és ennek több oka volt:

- a központ hivatásos és szerződéses női állományának korlátozott elérhetősége;
- másik műveleti területre (balkáni hadszíntér) is biztosítani kell egy fő női beosztottat (KFOR LMT²³);
- az MH CIMIC AKCS-k állományában nem volt női beosztott;
- az MH CIMIC FSZCS-k tagjainak elérhetősége nem volt biztosított.

Megoldási lehetőségként jöhetnek szóba a következők: jobban tudatosítani a központ hivatásos és szerződéses női állományában a műveleti területen történő alkalmazásának szükségességét (egészségügyi és fizikai alkalmasság naprakészen tartása), illetve az MH CIMIC AKCS-k szervezeti felépítésének módosítása (kitétel arra nézve, hogy a csoport és a tartalék legalább egy beosztása csak női katonával legyen feltölthető).

²¹ NATO Bi-SC Directive 40-1, első felülvizsgált változat, 5.

²² Foreign & Commonwealth Office, Report, Capturing the lessons from the Helmand Provincial Reconstruction Team (PRT), Wednesday 3 – Friday 5 December 2014, WP1322.

²³ Kosovo Force Liaison and Monitoring Team – KFOR összekötő és megfigyelő csoport.

Biztonság és CIMIC-tevékenység

A CIMIC szakmai feladatok végrehajtásának elsődleges befolyásoló tényezője a műveleti terület biztonsági helyzete, ugyanakkor a szakfeladatok végrehajtásának kulcsa a napi jelenlét a műveleti területen és a láthatóság a lakosság körében. Ehhez azonban el kell hagyni a kontingens települési helyét, ami nem mindig lehetséges.²⁴ A kontingensparancsnok felelőssége, hogy az RC-N által bevezetett korlátozások és a saját helyzet alapján hogyan dönt a mozgásszabadság fokáról.

Amikor a CIMIC szakmai tevékenység hozzájárul a katonai kontingens biztonságához, akkor a mozgás korlátozása komoly dilemma elé állítja a döntéshozót. Vajon emelt szintű biztonsági helyzetben egy CIMIC-csoport kiküldése nem kockázatos-e? Képes-e a CIMIC-csoport olyan eredményt elérni, amely lokálisan mérsékelheti a kontingensre leselkedő veszélyeket?

Gazdasági lehetőségek a műveleti területen

A CIMIC-től elvárt széles körű kapcsolati háló – amely a műveleti terület civil szereplőivel, különösen a lakossággal, a közigazgatási szervezetekkel és a vállalkozásokkal alakul ki – és a szakmai tevékenységéből következő mozgásszabadság magában hordozza a magyar gazdaság külföldön történő megjelenésének elősegítését. A CIMIC a projektmenedzsment során sok vállalkozóval kerül kapcsolatba, így lehetősége van megbízhatóság alapján kategorizálni és kezdeti felmérést végezni a befektetési és az együttműködési lehetőségek tekintetében.

Természetesen a biztonsági helyzet alapvetően befolyásolja a gazdasági kapcsolatok kialakítását. Mindenki számára világos és érthető, hogy az alacsony fokú biztonság nem nyújt garanciát magyar–afgán vegyes vállalatok működésére, illetve magyar magántőke kihelyezésére. Ugyanakkor az afgán gazdaság – mezőgazdaság, kézművesipar, ásványkincsek kitermelése – fellendülésének kilátásai elősegíthetik a biztonság növekedését is, hiszen a családok megélhetésének érdeke előrébb való az ellenállási harcnál. Ezt a viszonyt jól példázza a „megélhetési tálib”²⁵ jelenség. Az aktuálisan nem megfelelő biztonsági helyzet nem zárhatja ki a potenciális lehetőségek felmérését, adatbázis létrehozását és megosztását az illetékes minisztériumokkal.

A Baglán tartományban eltöltött hét év alatt ez a kérdés nem került komolyan terítékre. Elméleti lehetőségként a CIMIC-szakma foglalkozott a gondolattal, de konkrét lépéseket, amelyeknek következménye is lett volna, nem tett. Az MH PRT időszakában felállított, minisztériumok közötti egyeztető bizottság sem tett javaslatot ilyen irányú gondolkodásra. Feltehetően az MH PRT mandátumának a bizonytalansága is jelentős szerepet játszott abban, hogy mellőzték a gazdasági kapcsolatok kialakítása előkészítésének ezt a módszerét.

²⁴ Az MH CKELMK éppen ezt a képességhiányt igyekszik pótolni a központ állománya műveleti kiképzésének a bevezetésével, hogy műveleti területen ne legyünk ráutalva a Force Protectiont adó alakulatra, hanem önállóan tudjunk tevékenykedni, ahogyan a HUMINT és a CA is teszi a műveleti terület biztonsági besorolásától függetlenül.

²⁵ Megélhetési tálib az, aki nem érzelmeitől vezérelve állt be a Talibán mozgalom valamelyik vezetőjének csapatába, hanem mindössze a család fenntartását kívánta megoldani a kapott „zsoldból”. Az USA kezdeményezése, a „Reintegration” egyik tapasztalata volt, hogy jelentős számú afgán nem meggyőződésből harcolt a koalíciós erők, illetve az afgán kormány ellen, hanem csak megélhetési lehetőséget láttak a Talibán ellenállásban.

Háttértámogató (Reach Back) képesség

Kisegítő szakmai háttér, amely a missziós művelési területen feladatot végrehajtó állomány számára biztosít extra képességeket, lehetőségeket. A szakfeladatot missziós területen ellátó szakállomány képességei, lehetőségei a kontingens struktúrájának merevsége miatt (létszám) korlátozottak, ezért adott feladatra biztosítható erőforrásai szűkebbek, a feladatok végrehajtásának fontossági sorrendje, minősége csorbulhat.

A háttértámogatás képes olyan erőforrások bevonására, melyek a művelési területen nem állnak rendelkezésre, hiszen hazai bázison működik, térbeli és időbeni korlátai jóval nagyobb mozgásteret biztosítanak.

Az afganisztáni szerepvállalás kezdetén az MH CKELMK/MH CKEK számba vette a háttértámogatás biztosításának lehetőségét, megtervezte és kialakította az elgondolást, amely szerint a központ állományából egy 3–5 fős kis csoport – természetesen saját feladataik ellátása mellett – áll rendelkezésre a missziós területről érkező kérések, feladatok végrehajtására. A háttértámogatásban rejlő lehetőségeket a CIMIC területén azonban nem sikerült kiaknázni, amelynek okait nem azonosítottuk, de szerintem szerepet játszottak benne az alábbiak:

A) időtényező

- a hosszú távú szakmai előrelátás hiánya – az infrastrukturális projekteken kívül nem volt konkrét szakmai elképzelés, amelynek végrehajthatóságát, hatékonyságát, szükségességét, hatásait szélesebb szociális, gazdasági, társadalmi kapcsolatrendszerben vizsgálni lehetett volna, amelyet tanulmányokkal alátámasztani, vagy azok elvetését, módosítását javasolni lehetett volna;
- a más feladatokra biztosított viszonylag rövid határidő – a rövid határidejű feladatok esetében túl sok időt vett volna igénybe a szolgálati út betartása, az időeltolódás és a missziós események naprakész ismerete, azok követése („situational awareness”) pedig elengedhetetlen feltétel a rövid időn belüli reagáláshoz;

B) az MH CKELMK nem volt közvetlenül bekötve a jelentési rendszerbe – a központ számára nem valósult meg az előbbieken említett „situational awareness”, mivel az MH PRT napi jelentései az MH ÖHP szintjén megakadtak, így proaktív háttértámogatást nem kezdeményeztünk;

C) az MH CIMIC FSZCS rendelkezésre állása – nem volt (most sincs) koncepció funkcionális szakértők hazai körülmények közötti alkalmazására;

D) minisztériumok közötti egyeztető bizottság tevékenységének szegényes ismerete – sem az MH ÖHP CKKF, sem pedig az MH CKELMK aktívan nem vett részt a bizottság munkájában, így ebben az esetben sem volt lehetőség a proaktív hozzáállásra.

A CIMIC szakmai közösségnek át kellene tekintenie a háttértámogatás elméleti rendszerét, és újból definiálni az egyes szereplők feladatát a rendszerben. Meg kell vizsgálni azt is, hogy a Magyar Honvédség másik feladatrendszerében, a balkáni hadszíntéren hogyan valósult meg a háttértámogatás, illetve milyen további szerepe lehet a CIMIC megváltozott jelenlétének a tükrében, sőt milyen feladata lehet a Magyar Honvédség Iraki Kiképzést Biztosító Kontingens missziójának során.

A FELADAT BEFEJEZÉSE, VISSZACSOPORTOSÍTÁS

Tapasztaltfeldolgozás

Nem fordítottunk időben kellő hangsúlyt a tapasztaltfeldolgozásra. A missziók végrehajtásának időtartama alatt nem készültek összegzések a CIMIC műveleti tapasztalatokról. Az egyes váltások felkészítése szakmai szempontból mindig alaposan történt, a megelőző két váltás beosztottai saját benyomásaikkal segítették a felkészítést, de a tapasztalatok átadása verbális volt. Bár a szándék megvolt, a műveleti terület sajátos tapasztalatait nem gyűjtöttük össze rendezett, írott formában; így félok, hogy ezek egy része elvész.

Mint ahogy fentebb már utaltam rá, a PRT-feladat lezárása után készült szakmai értékelés, de az értékelésből levont műveleti tapasztalatok nem öltöttek „lessons learned” formát, nem használták fel azokat kiképzési program részeként, illetve a misszió végén már nem voltak relevánsak, nem kellett, hogy az adott műveleti területen alkalmazzák azokat.

Dokumentálás

Nem szerveztük meg a félévente termelődött dokumentumok további feldolgozás céljából történő hazaszállítását, ezért rendszerezésük és különböző statisztikák készítése sem volt lehetséges. A PRT-misszió befejezésekor szembesültünk azzal is, hogy az adatbázis hiányos volt, információ veszett el. Adatbázis kezelésére jobban oda kellett volna figyelni, minden váltásban jövedelmező lett volna egy fő profi adatkezelő (Access program) alkalmazása. Eredményeink bemutatásához jó lett volna egy ugyanazon szempontokat tartalmazó eredeti állapot és a végső állapot felmérése, ami statisztikailag is mutatta volna, milyen gyakorlati haszna volt az MH PRT tevékenységének.

A jelenleg általunk használt CIMIC-kézikönyveket²⁶ ki kell egészíteni a saját tapasztalatainkkal, hogy a Magyar Honvédség által biztosított keret miként teszi lehetővé a szakmai feladatok végrehajtását, milyen sajátosságok mentén kell terveznünk és kiviteleznünk a CIMIC szakmai támogatás végrehajtását.

ÖSSZEGRÉS

Elegendhetlenül szükséges felhívnom a figyelmet arra, hogy a CIMIC-tevékenység átfogó, teljes értékeléséhez szükséges az irodalomjegyzékben található elemzések, értékelések (diplomamunka, évfolyammunka, szakdolgozat) tanulmányozása és összevetése. Az én szubjektív véleményem kiegészítő adalék lehet a teljes tevékenység objektív megítéléséhez.

Mindent egybevetve: a CIMIC-szaktevékenység jó színvonalú volt, eredményesen támogatja az ISAF feladat-végrehajtását, és azon belül is az MH PRT-vel, illetve a KAIA-val kapcsolatos tevékenységet. Az elmúlt években tanultunk. Tanultunk a végrehajtás folyamán és tanultunk a felkészülés során is, és remélem, hogy a ma már birtokunkban lévő ismeretek alapján ugyanazon feladatok közül jó párat másképpen közelítenénk meg és hajtánánk végre.

²⁶ Civil-Military Cooperation Center of Excellence CIMIC Field Handbook, third edition; NATO_ACO-Manual-86-1-1-CIMIC-TTP.

Bár a „műveleti terület” más, de a tanulási folyamat eredménye már megmutatkozott, hiszen az Afganisztánban szerzett tapasztalatokat a magyarországi ideiglenes biztonsági határzárral kapcsolatban egyes CIMIC-, PSYOPS-, INFOOPS-feladatokban, illetve részfeladatokban is hasznosítani tudtuk, tudjuk.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

18/2009. (III. 20.) HM utasítás a magyar honvédség civil-katonai együttműködési és lélektani műveleti központ alacsony készenlétű civil-katonai együttműködési csoportjai és lélektani műveleti csoportjai személyi állományának biztosításáról, rendelkezésre állásáról és felkészítéséről.

36/2015. (VII. 21.) HM utasítás a magyar honvédség civil-katonai együttműködési funkcionális szakértői csoport létrehozásának, készenlétének, felkészítésének és ellátásának szabályozásáról.

Civil-Military Cooperation Center of Excellence CIMIC Field Handbook, third edition. NATO_ACO-Manual-86-1-1-CIMIC-TTP.

Domján László vezérőrnagy: *A Magyar Honvédség PRT szerepvállalás előkészítése, a misszió főbb eseményei a nemzeti vezetés szemszögéből*. Seregszemle, különszám. (A Magyar Honvédség afganisztáni szerepvállalása című szakmai-tudományos konferencia előadásai, Székesfehérvár, 2013. május 28.)

FM 3-57 Civil Affairs Operation.

Foreign & Commonwealth Office, Report, Capturing the lessons from the Helmand Provincial Reconstruction Team (PRT), Wednesday 3 – Friday 5 December 2014, WP1322.

Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrína (Ált/26).

NATO AJP-3.4.9. <http://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/AJP-3.4.9-EDA-V1-E1.pdf>

AJÁNLOTT IRODALOM:

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok: *A CIMIC tevékenység és tapasztalatai az ISAF-III. misszióban*. Diplomamunka. ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Szárazföldi Műveleti Tanszék, 2006.

Korom Grácia Erzsébet hadnagy: *Civil-katonai kapcsolatok Afganisztánban*. Szakdolgozat. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bolyai János Hadmérnöki Kar Vegyi- és Katasztrófavédelmi Intézet, 2011.

Polyecskó László alezredes: *Afganisztán projekt tevékenység, a civil-katonai együttműködés (Civil-military Cooperation – CIMIC) és a lélektani műveletek (Psychological Operation – PSYOPS) feladatrendszerén belül*. Tanulmány.

Szilágyi Csaba ezredes: *A CIMIC-PSYOPS-INFOOPS tevékenység fejlődése az MH Tartományi Újjáépítési Csoport váltásaiban (2006–2013)*. Évfolymunka. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtiszképző Kar Katonai Át- és Továbbképzési Központ Felsőfokú Tanfolyamszervező Csoport.

Wagner Péter: *Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai*. Magyar Külügyi Intézet, 2010.

http://kki.gov.hu/download/6/d9/b0000/Tanulmanyok_2010_14_Az_afganiszt%C3%A1ni_nemzetk%C3%B6z.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 05. 23.)